

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Personalens roll för svenskämnet i skola och fritidshem

Therese Bandgren

”Svenska för tidigare åldrar/matematik i barnens värld/specialpedagogik/LAU390”

Handledare: Lena Olsson

Examinator: Hans Ekbrand

Rapportnummer: HT11-2480-14

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Personalens roll för svenskämnet i skola och fritidshem

Författare: Therese Bandgren

Termin och år: HT2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Lena Olsson

Examinator: Hans Ekbrand

Rapportnummer: HT11-2480-14

Nyckelord: Svenska, LGR11, personalsyn, språkutveckling, fritidspedagoger

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur lärare och fritidspedagoger på en skola ser på sin egen roll i elevernas språkliga utveckling, men också hur de ser på varandras roller. Vidare studeras om personalen arbetar efter gällande styrdokument.

Metoden är kvalitativ och för att kunna besvara frågeställningen i studien har jag genomfört intervjuer med 15 respondenter samt gjort en genomgång av relevant litteratur, och gällande styrdokument.

Resultatet visar att både lärare och fritidspedagoger uppfattar sig som viktiga för elevernas språkliga utveckling. Fritidspedagogerna svarar att de inte tror att lärarna ser dem, vilket tyder på en kommunikationsbrist mellan de båda grupperna. Studien åskådliggör också att majoriteten av lärarna inte kan redogöra för vad som föreskrivs för dem i den nya läroplanen. Detta trots att läroplanen varit ett gällande styrdokument i cirka fyra månader när intervjuerna genomfördes. Majoriteten av fritidspedagogerna kan ange det som är relevant för deras arbete. De kan däremot inte uppge något mål, som de tar ett särskilt ansvar för i ämnet svenska, vilket samtliga lärare har kännedom om.

Att kommunikationen och samarbetet på en skola inte fungerar som den ska kan ha en negativ inverkan på eleverna. Alla vuxna i skolan bör ses som förebilder i alla handlingar, alltså även i samarbetsituationer. Att eleverna har lärare som undervisar i svenska trots att de inte är behöriga kan ha stora konsekvenser för deras språkliga utveckling. Att lärarna dessutom inte vet vad de gällande styrdokumentet föreskriver, förbättrar inte situationen för eleverna. Majoriteten av fritidspedagogerna kan inte uppge om det är något mål de tar extra ansvar. Detta kan också bli problematiskt för eleverna eftersom fritidspedagogerna saknar medvetenhet om alla lärandesituationer som de skulle kunna använda sig av.

Förord

Denna uppsats är ett examensarbete på lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet. Det har varit lärorikt att fördjupa sig i fritidspedagogernas arbete. Jag kommer värdera dem högre än vad jag har gjort tidigare. Denna yrkesgrupp förtjänar att uppskattas och uppmärksammas mer.

Jag skulle vilja rikta ett stort tack till alla ni fantastiska 15 respondenter som lät mig intervjua er! Detta trots att ni har så otroligt mycket annat att göra. Utan er hade det inte blivit någon uppsats! Ni vet vilka ni är.

Innehållsförteckning

Abstract	
Förord	
1. Inledning	
2. Syfte och problemformulering	
3. Styrdokument	
3.1. Lpo94.....	
3.1.1. Kunskaper.....	
3.1.2. Kursplan för svenska.....	
3.2. Lgr11.....	
3.2.1. Kunskaper.....	
3.2.2. Kursplan för svenska.....	
3.2.3. Lärarlegitimation.....	
3.3. Allmänna råd.....	
3.3.1. Allmänna råd - Planering och genomförande av undervisningen.....	
3.3.2. Allmänna råd och kommentarer – kvalitet i fritidshem.....	
3.4. Jämförelse.....	
4. Litteratur och teoriöversikt	
5. Design, metoder och tillvägagångssätt	
5.1. Val av metod.....	
5.2. Intervjuns utformning.....	
5.2.1. Intervjufrågor.....	
5.3. Undersökningsgrupp.....	
5.4. Etiska principer.....	
5.5. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	
5.5.1. Reliabilitet.....	
5.5.2. Validitet.....	
5.5.3. Generaliserbarhet.....	
6. Redovisning av intervjuer	
6.1. Hur ser personalen på sina roller i elevernas språkutveckling?.....	
6.2. Känner sig personalen säker i den roll de har?.....	
6.3. Tycker personalen att de är en viktig del i elevernas språkutveckling?.....	
6.4. Känner personalen att de skulle behöva mer fortbildning i svenska?.....	
6.5 Hur ser personalen på varandra?.....	
6.5.1 Hur ser lärarna på fritidspedagogerna i elevernas språkutveckling?.....	

[6.5.2. Hur tror lärarna att fritidspedagogerna ser på dem i elevernas språkutveckling?.....](#)

[6.5.3. Hur ser fritidspedagogerna på lärarnas roll i elevernas språkutveckling?.....](#)

[6.5.4. Hur tror fritidspedagogerna att lärarna ser på deras roll i elevernas språkutveckling?.....](#)

[6.6. Har personalens syn på sin roll förändrats under de år som de har varit yrkesverksamma?.....](#)

[6.7. Vet personalen något om vad läroplanen säger om deras roll i elevernas språkutveckling?.....](#)

[6.8. Finns det något specifikt mål som de tycker är extra viktigt och som de tar extra ansvar för?.....](#)

[7. Resultatredovisning.....](#)

[7.1. Hur ser personalen på sina roller?.....](#)

[7.1.1. Summering.....](#)

[7.2. Skiljer sig synen åt mellan olika personalgrupper? Varför är det i så fall på detta vis?....](#)

[7.2.1. Summering.....](#)

[7.3. Arbetar personalen i enlighet med styrdokumentet?.....](#)

[7.3.1. Summering.....](#)

[7.4. Sammanfattning.....](#)

[8. Slutdiskussion.....](#)

[8.1. Diskussion.....](#)

[8.2. Konsekvenser.....](#)

[8.3. Vidare forskning.....](#)

[8.4. Slutsats.....](#)

[9. Referenslista.....](#)

[9.1. Referenser.....](#)

[9.2. Intervjuer.....](#)

[9.2.1. Lärare.....](#)

[9.2.2. Fritidspedagoger.....](#)

[10. Bilagor.....](#)

[10.1. Intervjufrågor.....](#)

1. Inledning

Svenska är på många sätt ett av de viktigaste ämnena vi undervisar i. En stor anledning till detta är att språket på många olika sätt är identitetsskapande. Språket är dessutom något som existerar i alla de andra ämnena (Skolverket 2011b:222). Oavsett om du håller ett muntligt framförande i historia, skriver en laborationsrapport i kemi eller läser ett mönster i syslöjden så är språket en viktig del. Det är en nödvändighet att ha ett språk för att kunna klara de kunskapskrav eller betygsnivåer som gäller i den ordinarie grundskolan (Skolverket 2011b).

För majoriteten av alla barn i Sverige är skolan en viktig del i själva språkutvecklingen. Många barn träffar personalen på skolan fler timmar under en vanlig skolvecka än vad de träffar sina föräldrar (Statistiska Centralbyrån 2004). Många barn går på fritids efter den ordinarie skoldagens slut, därmed träffar de både lärare och fritidspedagoger under en dag. Trots detta har jag inte funnit en enda studie som behandlar hur både lärare och fritidspedagoger ser på sig själva eller hur de betraktar sina elevers språkutveckling. Detta är anmärkningsvärt eftersom skolan och fritidshemmet har samma läroplan vilket innebär att de ska arbeta efter samma riktlinjer.

Sommaren 2011 lanserades nya reformer, vilket bland annat innebar att alla lärare ska bli legitimerade. Fritidspedagogerna hamnade i skymundan eftersom de inte kommer att få ut någon legitimation (Skolverket 111220). Trots att majoriteten av fritidspedagogerna har gått en lika lång utbildning som låg- och mellanstadielärarna. Skolverket (2007:22) har tidigare informerat om att man bör ta tillvara på fritidspedagogernas kompetens, och frågan är om man gör det nu? Eller blir det istället så att lärarna värderas högre, och fritidspedagogerna lägre. Detta framstår ett problem för många fritidspedagoger (Hansen 2000:139). Därför är det också relevant att studera hur de olika personalgrupperna ser på varandra.

Samtliga intervjuer är genomförda med personal från en skola med år F-5 på Västkusten. Skolan har i princip bara en klass i varje årskurs, därför är den ganska liten om man jämför med många närliggande skolor.

2. Syfte och problemformulering

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur lärare och fritidspersonal på en skola ser på sin roll i elevernas språkliga utveckling. Jag studerar om de olika personalgrupperna ser på sina roller på samma sätt, eller om det föreligger skillnader. Syftet är dessutom att granska om personalen arbetar i enlighet med vad styrdokumentet föreskriver.

Följande frågeställningar ska besvaras i studien:

- Hur ser personalen på sina roller i elevernas språkliga utveckling?
- Skiljer sig synen åt mellan olika personalgrupper? Varför är det i så fall på detta vis?
- Arbetar personalen i enlighet med styrdokumentet?

3. Styrdokument

I denna del behandlas läroplanen, Lpo94, den nya läroplanen, Lgr11, och Skolverkets allmänna råd.

Lgr11 har varit gällande styrdokument i cirka ett halvår. I studien presenteras dock även Lpo94. Anledningen till detta är för det första att flera för studien tillämpliga dokument utarbetats efter Lpo94 såsom *Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i Fritidshem*. För det andra visade det sig att en stor del av personalen inte hade kunskaper om den nya läroplanen och arbetade utifrån riktlinjerna i Lpo94. Av dessa skäl är det relevant att granska vad Lpo94 anger om lärarroll, kunskapssyn och kursmål. Det är också av betydelse för studien att studera eventuella likheter och skillnader, som föreligger mellan de olika läroplanerna.

3.1. Lpo94

Lpo94 eller, *läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*, började gälla 1994 och var gällande fram till slutet på vårterminen 2011. I skrivande stund är den dock fortfarande gällande för de elever som går i årskurs nio. Läroplanen har ändrats ett flertal gånger, sista gången var 2006. Även kursplanerna har uppdaterats genom åren och de kursplaner, som var gällande fram till sista juni, trädde i kraft år 2000.

3.1.1. Kunskaper

Under avsnittet *kunskaper* i Lpo94 (1994:9) framgår att skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar de kunskaper som behövs för att vara goda samhällsmedborgare. Det nämns också att skolan ska se till att nyfikenhet, och lust att lära utgör basen för all undervisning. Lärarna ansvarar också för att variera olika kunskapsformer i undervisningen.

Under *mål att sträva mot* i samma avsnitt anges olika mål som skolan ska sträva efter att varje elev uppnår. Det är bland annat att eleverna ska lära sig att visa hänsyn och respekt när de samspelar med andra människor, att de ska tillförsäkra sig kunskaper så att de klarar sig i livet, att de ”utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk” (Skolverket 1994:9) men också att de ska klara av att ”lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap [...]” (Skolverket 1994:10).

Efter strävansmålen återfinns *mål att uppnå i grundskolan*. Där redogörs för vilka grundläggande kunskaper alla elever ska ha i samtliga ämnen när de går ur årskurs nio. Målet för svenskämnet slår fast att ”skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift” (Skolverket 1994:10).

I delen som behandlar *riktlinjer* (Skolverket 1994:12) anges det att all personal på skolan ska stödja elever som är i behov av särskilt stöd. All personal ska också samverka för att skolan ska ha en god lärandemiljö. Vidare i delen för lärarens ansvar, behandlas att läraren bland annat ska anpassa undervisningen efter varje elevs behov, att de ska handleda de elever som är i behov av stöd och de ska även se till att undervisningen ger eleverna det stöd som behövs för att de ska kunna utveckla sitt språk och sina kommunikationssätt.

3.1.2. Kursplan för svenska

Enligt *kursplanen för svenska* (Skolverket 2000) är en av skolans viktigaste uppgifter att

”skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling”. Detta eftersom språket har en viktig del i alla skolämnen, vardagslivet och även i elevernas framtida vardagsliv. Vidare nämns det också att språket är viktigt för att kunna utveckla en personlig identitet.

Ett av *strävansmålen* är ”att eleven utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan” (Skolverket 2000). Andra mål är att eleverna exempelvis ska kunna bearbeta texter, anpassa sin läsning till vilken texttyp det är och att få kunskap om det svenska språket och om dess ständiga utveckling.

Lägstanivåmålen för årskurs tre (Skolverket 2000) anger bland annat att eleverna ska kunna ”läsa bekanta och elevnära texter med flyt”, ”kunna skriva läsligt för hand”, ”kunna skriva berättande texter med tydlig handling”, ”kunna berätta om och beskriva vardagliga händelser så att innehåll och handling på ett tydligt sätt framgår” och ”kunna ge och ta emot enkla muntliga instruktioner”. *Lägstanivåmålen* för årskurs fem anger att eleverna ska ”kunna läsa med flyt både högt och tyst och uppfatta skeenden och budskap i böcker [...]”, ”kunna producera texter med olika syften som redskap för lärande och kommunikation”, ”kunna muntligt berätta och redogöra för något så att innehållet blir begripligt och levande”. Målen som finns uppsatta för årskurs tre är fler än de som finns för årskurs fem. Målen för årskurs fem är istället vidare, och en påbyggnad på de tidigare målen.

3.2. Lgr11

Lgr11 eller, *läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, började gälla från och med höstterminen 2011. Det styrdokument som samtliga respondenter i min studie ska följa. Till läroplanen hör också nya kursplaner.

3.2.1. Kunskaper

Avsnittet kunskaper i Lgr11 (Skolverket 2011b:13) har stora likheter med avsnittet kunskaper i Lpo94 (Skolverket 1994:9). Den enda egentliga skillnaden är en mening som finns med i Lgr11 men inte i Lpo94, ”Skolan skall erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning såväl i helklass som enskilt”. Här anges att läraren behövs.

I delen *mål* (Skolverket 2011b:13-14) framgår vad skolan ansvarar för att varje elev ska ha uppnått när de har gått ur grundskolan. Grundläggande mål för de olika ämnena redovisas och exempelvis att de ska kunna samspeka med andra människor och kunna göra motiverbara val för fortsatta studier och yrkesval. Det finns två mål som berör svenskundervisningen. Dessa kan också ses som en del av undervisningen i de samhällsorienterade ämnena. Det första är ”att varje elev efter genomgången grundskola kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt” och även att de ”kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden”.

Även *riktlinjer* (Skolverket 2011b:14) anger ungefär samma värden som under samma del i Lpo94. Alltså ska hela skolan ansvara för och uppmärksamma i elever som är i behov av särskilt stöd. All personal ska också samverka för att skapa en god lärandemiljö. Läraren ansvarar för att ”stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter” och att de ska se till att alla elever får det stöd som behövs för att utvecklas rent språk- och kommunikationsmässigt.

3.2.2. Kursplan för svenska

Språket är det viktigaste medlet en människa har för att kommunicera med andra. Det är också därför språket är en så viktig del av människans identitetsskapande (Skolverket 2011b:222). Sammanfattningsvis ska eleverna ges möjlighet att bland annat bilda sig större kunskaper i hur de kan formulera sig, både vad det gäller tal och skrift och utforma olika texter till olika mottagare. Dessa sammanfattade mål har omvandlats till olika arbetsuppgifter under *centralt innehåll*, vilka ska utveckla kunskaper utifrån *kunskapskraven*.

Det centrala innehållet för årskurs 1-3 anger exempelvis att eleverna ska få möjlighet att läsa, förstå och tolka olika typer av texter, lära sig hur man skriver och använder sig av stor bokstav och punkt och andra vanliga tecken, att lyssna och sedan återberätta det som sagts för att lära sig vilka skillnader som finns mellan skrivet och talat språk (Skolverket 2011b:223-224). I kunskapskraven för slutet av årskurs tre anges att eleverna ska ”kunna läsa bekanta och elevnära texter med flyt”, de ska kunna skriva och använda sig av stor bokstav punkt och stava ord som används ofta, de ska kunna diskutera frågor som rör eleverna själva, och när de för resonemang ska de också kunna se till att alla förstår vad de vill säga (Skolverket 2011b:227-228).

Det centrala innehållet för åren 4-6 anger att eleverna till exempel ska få möjlighet att träna på att läsa mellan raderna, olika stavningsregler och grundläggande satslära, och argumentation i olika situationer. (2011b:224-225). För att uppnå betyget E i slutet av årskurs sex krävs en grundläggande läsförståelse, att de använder sig av en generellt sett fungerande struktur i skrivna texter och kan redogöra för egna åsikter på ett sätt som mer eller mindre upprätthåller samtalet. För högre betyg än E krävs en mer avancerad nivå i de olika kunskapskraven (2011b:228-230).

I det tillhörande kommentarmaterialet till kursplanen i svenska (Skolverket 2011a:7) anges det att ”det är främst genom undervisningen i svenska som dessa kunskaper ska utvecklas och befästas hos eleverna, så att de kan använda sitt språk med framgång i de olika sammanhang där de kommer att behöva det”. Vilket innebär att läraren är, vilket anges i Lgr11, viktig för elevernas utveckling.

3.2.3. Lärarlegitimation

I samband med att den nya läroplanen började gälla infördes också en legitimering av lärare, dels för att öka läraryrkets status, dels för att kvalitetssäkra och öka professionaliteten för att antalet elever som når målen ska öka. För en lärarlegitimation krävs en lärar- alternativt förskolläraexamen och att man har varit yrkesverksam som lärare eller förskolelärare i minst ett år. Fritidspedagoger blir således inte legitimerade. Lärare som blir utexaminerade efter 1 juli 2011, fordrar också tillgång till en mentor under det första yrkesverksamma året (Skolverket 111220).

3.3. Allmänna råd

3.3.1. Allmänna råd - Planering och genomförande av undervisningen

I oktober 2011 gick Skolverket ut med allmänna råd för hur lärare och övrig personal på skolor ska organisera sin undervisning. Dessa råd är baserade på Lgr11. Här anges det hur viktigt det är att läraren har en bra och strukturerad undervisning och ger stöd till sina elever för att de ska kunna uppnå målen (Skolverket 2011c:17). Av råden framgår också hur viktigt en välplanerad och strukturerad undervisning är. Att genomföra planeringstillfällen

tillsammans med andra lärare så att eleverna får möjlighet att arbeta ämnesövergripande betonas (Skolverket 2011c:15). I dessa råd behandlas främst lärares och rektors ansvar.

3.3.2. Allmänna råd och kommentarer – kvalitet i fritidshem

Trots att det på ett flertal ställen i Lgr11 anges hur viktig läraren är för eleverna, lämnas ett visst utrymme för den övriga personalen på skolan. I *Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem* (Skolverket 2007:22) framgår att ” Fritidshemmet är ett viktigt komplement till skolan för att skapa mångsidighet, helhet och kontinuitet i barns utveckling och lärande”. Vidare framhåller man att det är bra att ta tillvara på fritidspedagogernas kompetens.

3.4. Jämförelse

Granskningen av Lpo94 respektive Lgr11 visar att de uppvisar många likheter. Den största skillnaden är att läraren är mer synlig i den nya läroplanen än tidigare.

Vad det gäller kursplanerna är den största förändringen de olika kategoriseringarna. Strävansmålen är borta i Lgr11 och istället anges centralt innehåll om vad som ska behandlas i undervisningen under alla skolår. Kunskapskraven har omformulerats men är i stort lika de gamla lägstanivåmålen. Här är den stora skillnaden att eleverna i slutet av årskurs sex ska bli betygsatta och att kunskapskraven därför blir betygsriterier för årskurs 4-6 (Skolverket 2011b:228-230).

4. Litteratur och teoriöversikt

Enligt konstruktivismen bildar varje människa sig uppfattningar om de sammanhang som de befinner sig i (Claesson 2007:26). Man har alltså en syn av att människan "själv konstruerar sin förståelse av omvärlden" (Illeris 2007:53). Detta synsätt tar helt avstånd till alla teorier som behandlar lärande som en påfyllningsprocess (Illeris 2007:53). Enligt konstruktivismen är lärarens roll att ge eleverna olika lärdomar som de sedan omvandlar och tar till sig som sina egna. Om lärandet ska vara ultimat krävs det också att eleverna har en stimulerande läromiljö, och att läraren vet vilka erfarenheter eleverna har sedan tidigare (Claesson 2007:26). Jean Piaget menade att barnen måste konstruera sina egna verkligheter. Ett bra sätt att låta dem göra detta är att låta dem arbeta laborativt. Dock måste man tänka på att "det är meningslöst att undervisa barn om sådant som de inte är mogna för" (Maltén 1995:171). Alltså måste vi anpassa vår undervisning efter vilka elever vi har, eller "att anpassa skolan till barnet" (Maltén 1995:171). Detta är också något som behandlas i LGR11 (Skolverket 2011b:8) där det föreskrivs att "undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov".

Piaget diskuterar begreppen, *assimilation* och *ackommodation*. Med *assimilation* menas att eleverna vid exempelvis en svensklektion få lära sig en ny grammatiskregel som de inte har kunnat innan. Detta leder till att de bygger ut redan existerande mentala scheman, de lägger till den nya regeln till de regler som de redan kan. *Ackommodation* innebär att eleverna har en gammal erfarenhet med sig, om exempelvis naturvetenskap. När utvecklingen går framåt framkommer nya forskningsrön som inte överensstämmer helt med den gamla kunskapen. Detta leder till att de måste omstrukturera sina tidigare scheman, och omordna dessa för att kunna till sig den nya kunskapen (Illeris 2007:52-63).

Om eleverna ska ha möjlighet till ett bra självförtroende under skoltiden krävs det att all personal på skolan har en gemensam grundsyn på det pedagogiska arbetet. Annars är risken stor att barnen blir frustrerade när de tvingas att anpassa sig efter olika vuxna (Lindö 2002:121). För en gemensam grundsyn fordras att både lärare och fritidspedagoger har en adekvat utbildning (Skolverket 2007). Eftersom det råder en brist på utbildade fritidspedagoger kan det vara svårt att tillsätta alla tjänster med utbildad personal (Statistiska Centralbyrån 2010).

Arbetet för att uppnå målen kan ske på olika sätt. Skolan kan dock främja barnens språkutveckling på i huvudsak två olika sätt. Dels genom att skapa en miljö, som gör det möjligt för barnen att vara aktiva språkligt, där de testar sig fram och därigenom erövrar nya delar av språkområdet. Exempelvis genom att undervisa om språket och hur det kan användas i olika situationer (Teleman 1989:11-12). Desto fler sinnen som används under inläringen desto effektivare blir den. Alltså kan det vara bra att både prata, läsa och skriva vid samma undervisningstillfälle (Ohlson 2011:56). Enligt Andersson (1989:16) kommer skola och

arbetsliv på andraplats när det gäller att lära in vårt språk. På första plats kommer familjen och på tredje vänner.

Det är vanligt att lärarna ges tolkningsföreträde i skolan och att skolans synsätt dominerar det som egentligen ska vara ett samarbete. Lärarnas uppfattning är att undervisning och pedagogik hör hemma i klassrummet, och allt därutöver räknas som ickepedagogisk verksamhet. Detta leder till en förminskning av fritidspedagogernas roll, eftersom deras pedagogiska arbete är allt utanför klassrummen. Exempel på sådana situationer är, fri lek, måltider och utevistelser (Hansen 2000:139). Denna typ av lärande brukar kallas informellt lärande, eftersom det är integrerat i de vardagliga händelserna. Lärandet i klassrummet är mer strukturerat och benämns formellt lärande (Johansson 2011:26-28). Informellt lärande kan dock leda till formellt lärande och tvärtom. Malin Rohlin (2011:130) hävdar att ”ett mattespel (informellt lärande) kan t.ex. också innehålla ett formellt lärande, medan ett formellt lärande (naturstudier) också kan innehålla informellt lärande (samarbetsträning)”. Ingrid Carlgren och Ference Marton (2007:215) anser att det inte är ”det konkreta innehållet eller stoffet som är det centrala att reproducera utan snarare det indirekta lärandet eller kunnandets kvaliteter”. Det är viktigt att samarbeta mellan de olika yrkeskategorierna, men detta är oftare lättare sagt än gjort (Johansson 2011: Kap 6).

Ett av skolans uppdrag är att lära eleverna att läsa, och att använda sig av olika typer av texter (Herrlin & Lundberg 2005:4). Ingvar Lundberg (2008:93) menar dessutom att ”på alla skolans områden bör skrivundervisning vara ett självklart inslag”. Läsning och skrivning är inte något som endast ska äga rum på svensklektionerna. All personal på en skola bör stötta eleverna i deras skrivande. Läraren har dock en stor och viktig del i detta. Vilken undervisning som läraren ger spelar stor roll för vad eleverna faktiskt tar med sig därifrån (Längsjö & Nilsson 2005:22).

Med professionalisering menas en process som ökar ett yrkes status i samhället. Denna process leder till förbättrade arbetsvillkor, som lön och en ökad respekt från resten av samhället. Legitimeringen av läraryrket bör ses som ett led i detta. Även om professionalisering ses som en förbättring av lärarna själva kan detta skapa problem för arbetsgivarna som kan få svårigheter med att hitta behöriga vikarier, eller problem med att tillsätta alla tjänster vid lärarbrist (Colnerud & Granström 2002:17-28). Ett annat sätt att utveckla hela lärarkåren och skapa större trivsel är att ge alla möjlighet till kompetensutveckling (Ohlson 2011: 66).

5. Design, metoder och tillvägagångssätt

I denna del presenteras det hur undersökningen är genomförd. Det behandlar även etiska principer och huruvida undersökningen har god reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.

5.1. Val av metod

Innan jag började insamlingen av material övervägde jag noga på vilket sätt studien skulle genomföras. Jag läste andra uppsatser som behandlade liknande ämnen för att se hur andra hade arbetat. Jag fick då fram tre olika undersökningsformer, dessa var fokusgruppintervju, enkätstudie och intervjustudie (Björk 2011:20-22, Leskinen Elian & Sarja 2011:16-17, Ståhlberg 2011:16-18) . Efter att noga övervägning av olika för- och nackdelar med de tre metoderna föll mitt val slutligen på en intervjustudie.

I studien använder jag mig av en kvalitativ metod där jag med hjälp av frågor analyserar, tolkar och förstår resultatet av mina intervjuer. Just intervju är ett av de vanligaste metodvalen inom utbildningsvetenskap (Stukat 2005: 37). Det finns flera olika sätt att utföra en forskningsintervju på. En så kallad strukturerad intervju kan i många fall jämföras med en enkät. Därför kallas de ibland också för just enkätintervju (Stukat 2005:38). En strukturerad intervju har ett visst antal frågor som är exakt likadana för alla. Dessutom är det ofta vanligt att det finns ett antal förutbestämda svarsalternativ, i likhet med på en vanlig enkät. En stor fördel med detta är att det är lätt att behandla resultaten då alla svarar enligt samma modell (Stukat 2005:38). En annan fördel är att respondenten inte blir färgad av intervjuarens egna tolkningar. Innan man ger sig ut och genomför en strukturerad intervju för första gången är det viktigt att man noga kontrollerar så att alla frågor går att förstå, och att även svaren är tydliga och motiverbara. En annan nackdel är att det inte går att följa upp ett intressant svar, då man redan har bestämt innan vilka frågor som ska användas.

En motsats till strukturerad intervju är den ostrukturerade (Stukat 2005:39). Den största skillnaden dem emellan är att den ostrukturerade intervjun oftast har några få centrala förutbestämda frågor som är samma för alla, och sedan har ett förutbestämt ämne som intervjun ska handla om (Stukat 2005:39). Här finns alltså en stor frihet för intervjuaren att följa upp intressanta kommentarer från respondenten, samt att be dem utveckla sina svar. Dock måste man då tänka på möjligheten att respondenten blir färgad av de kommentarer som intervjuaren ger, kanske på grund av tonfall eller mimik. Eftersom intervjuerna inte kommer bli helt lika varandra är det också svårt att sammanställa resultatet då det respondenterna inte har haft samma frågor (Stukat 2005:39).

Stukat (2005:38) påpekar dock att det kan vara helt motiverbart att använda sig av en metod som kombinerar de två olika arbetssätten, strukturerad och ostrukturerad intervju.

5.2. Intervjuns utformning

Efter att ha övervägt för- och nackdelar mot varandra föll mitt val på att göra en intervjustudie som kombinerar de två olika intervjusätten, strukturerad och ostrukturerad, som jag beskriver ovan. Anledningen till det var att jag ville få en relativt hög svarsfrekvens. Risken var stor att jag inte skulle kunna få det, om jag valde att göra en enkätstudie. Jag ville dessutom att samtalen skulle vara enskilda, så att mina respondenter skulle få ge sina personliga svar på frågorna, utan att bli påverkade av någon utomstående. Därför föll också gruppintervjuerna/fokusgrupperna bort. När jag sedan skulle utforma min intervju ville jag att

den skulle vara så pass strukturerad att alla frågor var förutbestämda, men jag gjorde ett medvetet val att inte ha några svarsalternativ. Att jag gjorde detta, berodde på att jag ville veta respondenternas egna åsikter, utan att de ska behöva anpassa sig till något som endast nästan är deras egen åsikt. Dessutom gav detta mig möjligheten att be respondenterna utveckla och motivera sina svar om de var fåordiga (Stukát 2005:38-39). Intervjuerna blir inte heller alltför långa vilket gav mig möjligheten att ha fler respondenter vilket inte hade varit möjligt annars på grund av tidspress (Stukát 2005 39-40). Jag hade också gjort valet att inte ge frågorna till respondenten innan. Detta för att jag ville ha deras direkta åsikter, och inte något som de eventuellt hade kunnat analysera allt för mycket för att kunna ge mig det svar som de trodde att jag ville ha.

Valet föll på att göra uppsökande intervjuer på arbetsplatsen. Det underlättade för respondenterna. Jag anpassade mig också hela tiden efter hur respondenternas schema såg ut och när de själva önskade bli intervjuade. Jag pratade med alla innan och bokade en tid så att de inte skulle planera in något annat den stunden. Detta för att kunna genomföra intervjuerna i lugn och ro utan att behöva stressa igenom samtalen. Intervjuerna genomfördes enskilt i tomma rum, ofta tomma klassrum. Detta val gjordes för att ingen ska behöva oroa sig för att någon annan ska höra vad som svarades på de olika frågorna (Stukát 2005:40).

För att samtalet skulle kunna flyta på och även för att spara på tid valde jag att spela in samtliga intervjuer. Detta innebar att jag kunde vara helt fokuserad på respondenten och observera mimik och kroppsspråk på ett sätt som inte hade varit möjligt om jag skulle skriva ner allt för hand. Dessutom hade intervjun tagit mycket längre tid om jag skulle hinna med att skriva, och det hade med allra största sannolikhet lett till att intervjun blivit ganska uppstyld då respondenten hade behövt sitta och vänta på mig. Risken hade också varit stor att jag hade missat viktiga delar av respondentens svar. Jag hade också tagit onödigt mycket av respondentens tid i anspråk (Stukát 2005:39-40). Samtliga intervjuer är transkriberade och transkriberingarna finns tillgängliga för granskning.

Innan intervjun skulle börja höll jag en genomgång med samtliga respondenter där jag förklarade att de kommer vara helt anonyma, och att skolan kommer anonymiseras. Detta för att de skulle känna sig trygga. Jag förklarade också varför jag spelar in samtalet och att det endast kommer vara jag som har tillgång till inspelningen, även detta som ett led i anonymiseringsprocessen. Enligt Esaiasson et al. (2007:290) kan det ibland vara nödvändigt att inte anonymisera då det kan vara svårt att ha en tillförlitlig studie om man inte får ange varifrån man fått informationen. Jag tog dock beslutet att det inte var nödvändigt för mig att gå ut med exakt källa.

5.2.1. Intervjufrågor

Intervjufrågorna jag använde mig av finns som en bilaga. Dessa frågor arbetades fram utifrån mitt syfte. Enligt Dalen (2007:32) är det ett antal olika saker man behöver överväga när det är dags att arbeta fram lämpliga intervjufrågor. Det är bland annat viktigt att frågorna inte kan tolkas på mer än ett sätt, att de inte är ledande samt att det är viktigt att se till att respondenten har relevant kunskap för att kunna besvara frågorna.

Utöver dessa frågor börjar också intervjun med ett antal bakgrundsfrågor. Detta val gjorde jag för att få perspektiv på vad personalen menar, om de exempelvis motiverar ett svar med att de har lärt sig av erfarenhet eller dylikt. De två sista frågorna som behandlar styrdokumentet LGR11 är extra intressanta, på grund av att det är en helt ny läroplan, och jag ansåg att det skulle vara intressant att se om personalen redan nu kunde grunda sina åsikter på den.

Dessutom kunde det vara intressant att jämföra svaren mellan de olika personalgrupperna.

5.3. Undersökningsgrupp

Efter att ha bestämt att undersöka hur förhållandet ser ut över en skola, bestämde jag mig för att göra studien på den skola där jag gjort min verksamhetsförlagda utbildning. Detta eftersom jag har en relation till personalen där, vilket förhoppningsvis skulle leda till ett mindre bortfall. Skolan är relativt liten och det fanns 19 möjliga respondenter. Av dessa 19 fick jag möjlighet att intervjua 15 vilket ger ett bortfall på ca 21 %. Dock är gruppen inte tillräckligt stor för att det ska kunna appliceras på andra skolor, detta kommer diskuteras mer under validitet och reliabilitet nedan.

Av de 15 respondenterna arbetar nio stycken som lärare i någon form, fem stycken arbetar som fritidspedagoger och den personen som återstår undervisar både i gymnastik samt arbetar som fritidspedagog. Jag har dock gjort valet att räkna in honom i kategorin fritidspedagog, eftersom det är där han lägger majoritetens av sina arbetstimmar. En av personerna som arbetar på fritids är barnskötare. Av lärarna är åtta kvinnor och en är man. Fritidspedagogerna består av tre kvinnor och två män. Personen som både undervisar samt är på fritids är man. Detta ger alltså att det är sammanlagt 11 kvinnor och fyra män.

Personalen har varierande yrkeserfarenhet. Två stycken har tagit examen under 70-talet, en under 80-talet, tre under 90-talet sju under 00-talet och två under 10-talet. Som man kan se här har majoriteten av personalen avslutat sina utbildningar de senaste 11 åren.

De fyra personer som föll bort är samtliga kvinnor, tre arbetar som lärare och en arbetar som fritidspedagog. Det är övervägande lärare som arbetar på skolan, vilket också leder till att det är i majoritet lärare som jag har intervjuat. Därför är det beklagligt att jag inte hade möjlighet att intervjua den sista fritidspedagogen. Detta för att få ett jämnare antal respondenter i de båda personalgrupperna.

5.4. Etiska principer

Innan jag började genomföra intervjuerna informerade jag om hur studien skulle gå till, samt vad den skulle handla om på ett arbetslagsmöte. Jag berättade om att jag hade tänkt göra en intervjustudie och att jag sedan skulle använda det insamlade materialet till en C-uppsats vid Göteborgs Universitet. Jag informerade också om att skolan skulle vara anonym och att alla som blev intervjuade skulle anonymiseras och förses med fingerade namn. Esaiasson et al. (2007:290) menar att "[...] det är ett absolut krav att de personer som intervjuas har klart för sig att de ingår i en vetenskapligstudie (så kallat informerat samtycke)". Stukat (2005:131) behandlar hur viktigt det är att alla har förstått vad materialet kommer användas till innan de tar ställning till huruvida de vill medverka eller ej. Även Vetenskapsrådet (1990:7) har gått ut med att "forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte". Dessa riktlinjer beaktade jag i planeringen mina intervjuer.

Efter att jag hade informerat alla vid det större mötet valde jag att gå runt och prata med alla tilltänkta respondenter en och en. Vid detta samtal informerade jag ytterligare en gång vad det innebar att vara med i studien och att det var helt frivilligt. Därefter frågade jag om detta var något som de skulle tänka sig att vara delaktig i. Svarade de ja, så bokade vi in en tid, och svarade de nej så tackade jag för mig. Esaiasson et al. (2007:290) & Vetenskapsrådet (1990:10) tar upp att om en person inte vill medverka är detta något som man måste

respektera. Det ska inte kännas obehagligt för respondenterna att säga nej ens efter genomförd intervju.

5.5. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

5.5.1. Reliabilitet

Inte någon av respondenterna, vilket anförts ovan, fick ta del av frågorna i förväg. Därför gavs också alla lika stort tolkningsutrymme. Alla frågor är raka och relativt lättförstådda för att minimera risken för missförstånd. Självklart finns det trots detta, risk för att någon hör fel, är trött eller börjar svara på en fråga, och i slutändan svarar på något helt annat. Det är dessutom helt möjligt att jag feltolkar svaren som respondenterna ger eller att jag transkriberar fel (Esaiaasson et al. 2007:70, Stukát 2005:126).

Genom att testa alla intervjufrågor noga innan med ett flertal personer, där några personer var insatta i den pedagogiska terminologin och andra inte, fick jag fram frågor som i så hög grad som möjligt inte skulle kunna missförstås. Jag såg också till att använda mig av en bra inspelningsutrustning som även den testades ett flertal gånger innan den skulle användas på riktigt. Detta för att minimera risken för att jag inte hör vad som har sagts i intervjun. Tack vare att utrustningen var god underlättade det också för mig vid transkriberingen. Jag bokade in alla intervjuer på tider som respondenterna önskade. Detta val gjordes för att utesluta stressfaktorn så mycket som möjligt. Om respondenten känner att den har tid på sig lägger de förhoppningsvis mer tid på eftertanke istället för att stressa sig igenom intervjun, och ge ogenomtänkta svar. Svar som de i slutändan kanske inte ens vill stå för (Esaiaasson et al. 2007:Kap 4). Vi har dessutom suttit avskilt för att inte få någon yttre påverkan på intervjun (Stukát 2005:126). Esaiaasson et al. (2007:70) anser att en hög reliabilitet ”innebär frånvaro av slumpmässiga eller osystematiska fel”. Jag ansträngde mig för att reliabiliteten skulle bli så hög som möjligt. Det går dock inte att göra så mycket åt den mänskliga faktorn. Det är svårt för mig att inverka på respondenternas energinivå (Stukát 2005:126).

5.5.2. Validitet

Enligt Esaiaasson et al. (2007:63) ”brukar begreppet validitet definieras på något eller några av följande tre sätt: 1) överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator; 2) frånvaro av systematiska fel; och 3) att vi mäter det vi påstår att vi mäter”. Eftersom syftet kunde besvaras utifrån svaren på intervjufrågorna anser jag att validiteten är god. Då det är framförallt lärare och fritidspedagoger som möter eleverna under dagtid var det också dem jag valde att intervjua. Rektor eller lokalvårdare hade de med allra största sannolikhet inte kunnat besvara frågorna, eftersom de inte spenderar särskilt mycket tid med barnen. Därigenom hade inte heller mitt resultat blivit särskilt trovärdigt (Stukát 2005:126-128).

5.5.3. Generaliserbarhet

Studien är utförd på en skola. Därför är möjligheten att dra generella slutsatser liten. Personal på andra skolor kan sannolikt se att resultaten stämmer överens med också deras erfarenheter. Beträffande generaliserbarheten drar jag inga slutsatser om personal på andra skolor. Resultaten avser den egna undersökningsgruppen (Stukát 2005:129).

6. Redovisning av intervjuer

6.1. Hur ser personalen på sina roller i elevernas språkutveckling?

Här har det framkommit varierande svar ifrån lärarna. Tre av lärarna svarar att de är jätteviktiga för elevernas utveckling. En av lärarna som arbetar med autistiska barn i den lilla undervisningsgruppen säger till exempel att hon är viktig då många av barnen i hennes grupp inte har ett användbart språk och att hon då blir viktig för att utveckla detta (Gunilla). Två av lärarna menar att de ser sig själva som förebilder för eleverna. De menar att genom de sätt som de använder sig av sitt språk lär de också barnen hur de ska göra. En av dem säger att det är ”våldigt viktigt att jag försöker prata ren svenska och inte egna påhittade ord och slang och så” (Anette). Skolans specialpedagog anser att den viktigaste rollen har klasslärarna, men att hon finns som ett stöd för de barn som den ordinarie undervisningen inte fungerar för (Yvonne). Två av lärarna på mellanstadiet, menar att de är viktiga, men att de tyvärr inte har svenska i sina utbildningar så en av dem uttrycker att han ”tycker lite synd om eleverna där att de inte kan få en bättre möjlighet där att få en utbildad lärare som verkligen har läst svenska och så” (Kalle). Den sista läraren menar att all personal skolan har en stor roll i hur eleverna kommer utvecklas. Hon anser att många barn har ”ett lite torftigt språk hemifrån” (Britt) och att skolan då måste finnas för att berika deras språk.

Två av fritidspedagogerna säger rätt ut att de är viktiga, en av dem menar att ”språkinläringen den pågår hela tiden, även på fritids då. Som när de skriver brev till varandra och allmänt och så” (Jens). Två av dem anger att de är viktiga då de kan vara föredömen genom deras sätt att använda språket. De anger också att de ska finnas för att stödja och förklara för eleverna när de har frågor. En av dem säger att det viktigaste kanske inte är att rätta dem i alla situationer där de använder språket och ord på ett sätt som enligt normen är fel, vissa barn klarar det, men inte alla (Göran). Den andra menar att det kan vara bra att använda sig av ord som är lite svårare ibland, om man sedan förklarar dem, för att öka barnens ordförråd (Petter). En av de fritidspedagoger som arbetat längst tycker att hennes roll är att träna in språket på andra sätt än vad de gör i klassrummet, exempelvis genom olika språklekar och drama (Margareta).

6.2. Känner sig personalen säker i den roll de har?

Lärarna är här uppdelade i tre grupperingar, det är tre som känner sig säkra, tre som inte gör det och tre som känner sig lite splittrade. De som känner sig säkra menar att de har jobbat så länge och att de har så mycket erfarenhet som ger en säkerhet. De som inte känner sig säkra tycker att de dels inte har rätt utbildning, dels så säger en att hon har jobbat på mellanstadiet så länge vilket gör att det känns lite osäkert nu när hon jobbar på lågstadiet (Jeanette). De som känner sig lite klivna anser att de inte har den utbildning som de skulle behöva men att de ändå har blivit säkrare med tiden. Specialpedagogen uttrycker också att hon kan känna en viss osäkerhet inför de faktum att alla barn är olika, bara för att två barn har dyslexi behöver inte det betyda att de har exakt samma problematik (Yvonne).

Av sex fritidspedagoger känner sig fem säkra i den roll som de har. Anledningar till detta är att de känner sig trygga med att lärarna göra sitt jobb och att de då mer kan gå in och stötta. En anledning är att de har jobbat ett tag och har mycket erfarenhet. Den fritidspedagog som

inte känner sig så säker menar att han inte har jobbat så länge och därför inte känner så säker i alla situationer. Han känner dock att han kommer utveckla en säkerhet med tiden (Petter).

6.3. Tycker personalen att de är en viktig del i elevernas språkutveckling?

Samtliga intervjuade lärare svarar att de anser att de är viktiga. Några lärare svarar att det är på både gott och ont, då de egentligen inte har den utbildning som de skulle behöva. En lärare drar också slutsatsen att hon är viktig då svenska inte är bara är något som händer på svensklektionerna, utan på alla lektioner (Anette).

Fyra av fritidspedagogerna svarar att de är viktiga. Margareta motiverar sitt svar med att säga ”man kan inte lära genom att sitta och läsa i böcker, utan man måste använda det praktiskt”. De två som inte tycker att de är så viktiga, menar att det är främst läraren som är den viktiga för barnen men att de själva är lite viktiga som ett komplement till läraren.

6.4. Känner personalen att de skulle behöva mer fortbildning i svenska?

Samtliga lärare svarar att de gärna skulle vilja ha mer fortbildning. Några av dem vill ha mer fortbildning då de anser att de har fått för lite eller ingen utbildning i svenska på lärarutbildningen. Resten av dem anser att man aldrig kan få för mycket utbildning samt att det alltid är bra med inspiration. Skolans specialpedagog menar också att det ibland kan vara skönt att få en bekräftelse på att det man gör är det som andra anser att man ska göra också, ”va (sic) skönt att hon säger också att det här är viktigt och det är gott att få höra det” (Yvonne). Att man någonstans kan få en bekräftelse på att man är på rätt väg samt att få inspiration för hur man ska fortsätta.

Av fritidspedagogerna anser majoriteten att de skulle behöva mer fortbildning. De fyra som vill ha det anger ungefär samma skäl som lärarna, de vill helt enkelt få mer inspiration och lära sig mer om olika metoder som finns. De som inte vill ha mer fortbildning, menar att de redan kan det de behöver, men en av dem säger ”hade jag lärt ut svenska eller haft svenska [...] då hade jag ju velat utvecklas mer och lära mig mer helt enkelt” (Mia).

6.5 Hur ser personalen på varandra?

Denna fråga är uppdelad beroende på om det är en lärare eller en fritidspedagog som har varit respondent.

6.5.1 Hur ser lärarna på fritidspedagogerna i elevernas språkutveckling?

Sju av lärarna svarar här att de anser att fritidspedagogerna är viktiga eller till och med jätteviktiga. Anledningar som anges till detta är att de är viktiga som förebilder i hur de använder svenska språket. Att de exempelvis inte använder sig av svordomar, och att de talar korrekt grammatiskt. Även att de finns där för att hjälpa de barn som kanske böjer ord på fel sätt. Sammanfattningsvis kan det sägas att de flesta lärarna anger hur viktiga de anser att fritidspedagogerna är barnens för muntliga språkutveckling. De två som inte svarar att fritidspedagogerna är viktiga säger istället att det inte är någonting som de tänkt på tidigare och därför tycker det är svårt att ge ett svar på. De säger alltså inte att de är oviktiga.

6.5.2. Hur tror lärarna att fritidspedagogerna ser på dem i elevernas språkutveckling?

Flera lärare uttryckte att det självklart är svårt att veta vad de egentligen tycker men att de tror att fritidspedagogerna tycker att lärarna är viktiga. En annan lärare anser att fritidspedagogerna borde se det som att lärarna har huvudansvaret för undervisningen (Yvonne). Ytterligare en lärare menar att hon hoppas att de ser att båda personalgrupperna har ett delat ansvar för elevernas språkliga utveckling. Att personalen helt enkelt måste ha ett heldagstänk (Anette). En tredje lärare säger att han hoppas, trots att många i personalen inte har svenskläraryrke, att fritidspedagogerna har ett förtroende för att lärarna ger eleverna den undervisning som de behöver (Kalle). De två lärare som inte kunde svara på frågan ovan valde att även avstå från att svara på denna fråga, av samma anledning som tidigare.

6.5.3. Hur ser fritidspedagogerna på lärarnas roll i elevernas språkutveckling?

Tre av fritidspedagogerna säger att lärarna är viktiga för elevernas språkutveckling. En av dem uttrycker att detta är något av det viktigaste som lärarna gör då ”språk och tänkande hör ihop och språket kommer igen i alla situationer olika ämnen olika sociala situationer och aa (sic) just förmågan att reflektera och allt detta” (Göran). En annan fritidspedagog anser att det är viktigt att lärarna är ett föredöme i språkanvändning och att de motiverar eleverna att utvecklas (Petter). Den sista fritidspedagogen säger också att hon tycker att lärarna är duktiga och att hon ser att även de yngsta eleverna lär sig mycket (Mia).

6.5.4. Hur tror fritidspedagogerna att lärarna ser på deras roll i elevernas språkutveckling?

Endast en av fritidspedagogerna en tilltro till att lärarna ser deras roll som viktig, då hon själv anser att lärarna och fritidspedagogerna representerar olika typer av lärande (Josefin). En annan säger att han tror att lärarna ser fritidspedagogernas roll som ett stöd för eleverna, men att det tyvärr inte finns så mycket utrymme för dem att visa vad de egentligen kan. Han klandrar dock inte lärarna för detta då han själv tycker det är svårt att se var detta skulle få utrymme (Göran). Tre stycken av fritidspedagogerna hävdar att de inte tror att lärarna ser att fritidspedagogerna har en roll i elevernas språkliga utveckling. De svarar också att om lärarna anser att fritidspedagogerna har en roll, så anser de förmodligen att den inte är särskilt viktig. Den sista personen svarar att hon inte vet (Mia).

6.6. Har personalens syn på sin roll förändrats under de år som de har varit yrkesverksamma?

Även på denna fråga har det blivit en del varierade svar från personalen. Majoriteten svarade dock att deras syn har förändrats och att det beror på att de har fått mer erfarenhet med åren. Erika svarade också att hon märker att man måste lägga mer och mer tid på just svenskan då eleverna blir sämre och sämre och dessutom tycker att det är tråkigare och tråkigare att skriva. Hon känner att det är en annan fokus på svenska nu än vad det har varit. Två lärare svarar att de inte tror att de har förändrats så mycket utan att de alltid har tyckt att språk utveckling har varit viktigt och att de alltid har sett sig som föredömen med stor påverkan på eleverna (Britt). Den sista läraren svarade att hon hoppas att hon har gjort det men att hon har arbetat som förskolelärare innan och att hon därför kanske inte förändrat sin syn så mycket efter det (Johanna).

Tre av fritidspedagogerna svarar att deras syn har förändrats. Den som har arbetat längst svarar att hon tidigare genomförde lekar, men att hon då inte var lika medveten om lärandemomentet som kan ingå i dessa som hon är idag (Margareta). Göran svarar att han har

7. Resultatredovisning

Nedan analyseras resultatet av intervjuerna utifrån frågorna i syftet.

7.1. Hur ser personalen på sina roller?

Samtliga lärare anser att de är viktiga för elevernas utveckling.

I Lgr11 nämns det hur viktig läraren är och hur viktigt det är att denna ger eleverna strukturerad undervisning på ett flertal ställen (Skolverket 2011b). Detta är en förändring sedan Lpo94 (Skolverket 1994) där läraren inte alls tas upp på samma sätt, som en viktig person för elevernas inläring. I och med den nya läroplanen har lärarna fått ett helt annat stöd för sina åsikter. Enligt konstruktivismen är det lärarens roll att bygga vidare på elevernas gamla tankestrukturer. För att kunna bygga vidare så eleverna får ett ultimata lärande krävs det att läraren vet hur de konstruerar sina nya tankebanor. Det kan dock ses som svårt för en ensam lärare att hålla koll på hur, ibland 25 olika elever eller mer, konstruerar sin syn på omvärlden (Claesson 2007:27-28). Enligt konstruktivismen behövs det alltså någon form av lärare som bygger vidare på elevernas tidigare kunskaper.

Majoriteten av de intervjuade lärarna är matte/no lärare. Trots det undervisar samtliga lärare i svenska. Detta har gjort flertalet av dem klivna till sin roll. Många av dem önskar att de inte hade en sådan viktig betydelse som de nu faktiskt har. De önskar mer fortbildning i ämnet, alternativt en person som är behörig svensklärare. Denna person skulle då kunna vara ansvarig och undervisa i svenska. De kommer i vilket fall inte undan svenskan som ingår i deras matte/no ämnen (Lundberg 2008:93), men de får då hjälp med den grundläggande undervisningen.

Lärarna säger att de förmodar att fritidspedagogerna anser att lärarna är viktiga för elevernas utveckling. Vilket också är vad fritidspedagogerna säger om lärarna. En fritidspedagog nämner att han anser att detta är bland det viktigaste som lärarna gör (Göran). En av lärarna nämner att hon hoppas att de har heldagstänket och att personalen därmed delar på ansvaret. Vilket också är något som Skolverket (2007:22) hävdar. Detta är det dock ingen av fritidspedagogerna som nämner. Att lärare och fritidspedagoger har heldagstänket och att de samarbetar med varandra runt eleverna är gynnsamt för deras utveckling. Detta då frågor som de är lite osäkra på kan tränas in genom ett formellt lärande i klassrummet och genom ett informellt lärande på fritidshemmet. Exempelvis i form av spel, lekar, kreativt arbete eller genom olika samtalsituationer (Rohlin 2011:130-134).

Fritidspedagogerna menar att de är viktiga, men att deras roll också mycket går ut på att stödja eleverna och att förklara olika ord och språkstrukturer för dem. Några av dem tycker att det är läraren som är den viktigaste personen för eleverna när det kommer till språklig utveckling. Deras roll består till viss del att lära in språk på alternativa sätt än vad eleverna möter i klassrummet (Rohlin 2011:134). Majoriteten av fritidspedagogerna känner sig säkra i sina roller då de litar på att lärarna gör sitt jobb, så att deras roll främst blir kompletterande och stödjande (Skolverket 2011b).

Hälften av fritidspedagogerna anger att de anser att lärarna inte ser deras roll i elevernas språkliga utveckling. En annan uttrycker att de får väldigt lite möjligheter att visa vad de kan. Ofta underordnas fritidspedagogerna lärarna, vilket för många fritidspedagoger kan uppfattas som ett hot mot deras yrkesroll (Hansen 2000:139). Ett problem är dock att

fritidspedagogerna ofta baserar sina åsikter om lärarna på det som syns på ytan och vad lärarna har för underliggande tankar med olika situationer tas alltså inte med i omdömet (Hansen 2000:139). Endast en av dem svarar det som faktiskt nästan alla lärare svarar, att de är viktiga. Denna fritidspedagog menar att de representerar olika typer av lärande, vilket också många av lärarna säger. ”Samarbetet mellan klassläraren och fritidsläraren är [...] a och o” (Rohlin 2011:130). Jag har inte intervjuat en enda lärare som tycker att fritidspedagogerna är oviktiga.

7.1.1. Summering

Samtliga lärare anser att de är viktiga för eleverna vilket är en märkbar skillnad mot vad fritidspedagogerna svarar. Flera av lärarna undervisar i svenska trots att de egentligen inte är behöriga. Detta för att det inte finns någon annan som kan ta deras svensklektioner. Det kan anses som bra att försöka ha ett heldagstänk, vilket innebär att personalen skapar ett samband och en helhet mellan de olika verksamheterna. Detta då de olika personalgrupperna representerar olika typer av lärande (Josefin & Rohlin 2011:134).

7.2. Skiljer sig synen åt mellan olika personalgrupper? Varför är det i så fall på detta vis?

En tydlig skillnad mellan de båda grupperna är att samtliga lärare säger att de är viktiga medan endast två tredjedelar av fritidspedagogerna säger samma sak. Lärarna anser i princip att båda personalgrupperna är viktiga för att eleverna ska utvecklas trots detta tror fritidspedagogerna inte att lärarna anser att de är viktiga eller att de inte ser deras roll överhuvudtaget. En av fritidspedagogerna påpekar ju också att det är svårt för en fritidspedagog att visa vad man går för, men att han samtidigt har svårt att se var det skulle finnas utrymme för lärarna och fritidspedagogerna att sitta tillsammans och reflektera över undervisningen (Göran). Det kan dock vara bra för eleverna att få goda förebilder i hur de vuxna samarbetar med varandra, men även hur barn och vuxna kan samarbeta. Ofta är det tyvärr så att det är lättare att samarbeta mellan skolans olika världar på papper än vad det är i verkligheten (Johansson 2011:Kap 6).

7.2.1. Summering

Om fritidspedagogerna ska kunna känna sig mer sedda och behövda skulle kommunikationen mellan de olika personalgrupperna behöva utvecklas. Vuxna i skolan bör ses som förebilder i allt de gör, så även när det gäller i samarbete. Därför kan det vara bra för eleverna att se de vuxna samarbeta i det dagliga arbetet och att det helt enkelt är något vanligt förekommande i verksamheten.

7.3. Arbetar personalen i enlighet med styrdokumentet?

Majoriteten av lärarna svarar att de inte riktigt vet vad som anges om deras roll då de inte har haft tid att sätta sig in i den nya läroplanen. Endast en lärare, skolans specialpedagog, klarar av att säga vart hon kommer in i undervisningen. Av fritidspedagogerna anger hälften av dem att de ska finnas till som stöd och att de ska främja språkutveckling vilket också stämmer helt överens med vad som står. Av de övriga vet två inte vad som står och den tredje svarar att de nog inte finns med alls.

På frågan om det finns något mål som de tycker är särskilt viktigt svarar majoriteten av lärarna att de tar extra ansvar för läsning. Det finns mål uppsatta för läsning både för låg- och

mellanstadiet. För lågstadiet sägs det exempelvis att i slutet av årskurs tre ska eleven kunna ”läsa bekanta och elevnära texter med flyt genom att använda lässtrategier på ett i huvudsak fungerande sätt” (Skolverket 2011b:227). I slutet av årskurs sex ska de för att uppnå betyg E kunna läsa anpassade texter med flyt, samt kunna visa en grundläggande läsförståelse (Skolverket 2011b:228). En av mellanstadielärarna anser att det är särskilt viktigt att utveckla elevernas skriftspråk. För att uppnå betyget E i slutet av årskurs sex behöver eleverna bland annat kunna skriva ”olika slags texter med begripligt innehåll och i huvudsak fungerande struktur samt viss språklig variation” (Skolverket 2011b:228). För övrigt nämns det också att de ska kunna skriva texter med enklare handling samt att de ska kunna använda sig av information från olika källor. Två av lärarna menar att de inte anser att de tar extra ansvar för något specifikt utan att samtliga av barnens förmågor bör anses som viktiga. De förmågor som behandlas i kursplanen är läsning, skrivning och muntligt framförande (Skolverket 2011b:222-238).

Av fritidspedagogerna säger fyra att de inte tar ansvar för ett specifikt mål, den femte ger ett svar som inte överensstämmer med något av målen i svenska. Endast en av dem svarar att hon tar ansvar för samtalsbiten. Vilket överensstämmer med kursplanen i svenska där det som kunskapskrav i slutet av årskurs tre bland annat finns med att de ska klara av att samtala om ämnen som är elevnära och de ska också kunna ”ge och ta enkla muntliga instruktioner” (Skolverket 2011b:227-228). Det stämmer dessutom överens med vad som behandlas i själva läroplanen där skolans ansvar beskrivs. Där anges det att varje elev ska kunna ”använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt” (Skolverket 2011b:13).

7.3.1. Summering

Majoriteten av lärarna kan inte svara vad som står om dem i den nya läroplanen då de inte har hunnit sätta sig in i den ännu. På frågan om vilket mål de tar extra ansvar för i ämnet svenska kan dock samtliga lärare ge svar som överensstämmer med vad kursplanen faktiskt innehåller. När det gäller fritidspedagogerna är det ett helt motsatt läge. Majoriteten kan svara på vad som sägs om dem i läroplanen, men endast en kan ge exempel på ett kursmål som hon tar extra ansvar för.

7.4. Sammanfattning

Majoriteten av personalen på skolan ser sig som viktiga för elevernas språkliga utveckling. Det finns dock en syn bland både lärare och fritidspedagoger som anger att lärarna har en något större roll än vad den övriga personalen har, vilket överensstämmer med läro- och kursplanen. Därmed inte sagt att fritidspedagogerna är oviktiga. De utgör en betydelsefull pusselbit för eleverna på skolan, framförallt när de gäller att träna språk muntligt, men också beträffande att uttrycka sig med andra språkformer, som bild och drama. Något som även lärarna uppger.

Flera lärare undervisar i svenska trots att de inte är behöriga. Lärarna anser att det hade varit bättre om de fått den utbildning som krävs för behörighet, eller om skolan anställt en behörig lärare för undervisningen i svenska.

Synen skiljer sig lite mellan de olika personalgrupperna. Detta tyder på att kommunikationen mellan lärare och fritidspedagoger inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. Det kan också, vilket Hansen (2000:139) anför, bero på att fritidspedagogerna ofta har en ytlig syn på lärarnas arbete. Svårigheten för alla att sitta ner tillsammans har sin grund i att lärarna

undervisar på dagtid när fritidspedagogerna ofta har tid över, och fritidspedagogerna ansvarar för eleverna på fritidshemmet när lärarna har möjlighet att reflektera och planera.

Många i personalen saknar kännedom om innehållet i läroplanen. Fler fritidspedagoger än lärare kunde svara på denna fråga. Lärarna verkade dock ha en större förståelse för vad kursplanen i svenska föreskriver än vad fritidspedagogerna har. Alla utom en lärare svarade på frågan om vad de tar ansvar för, men bara en av fritidspedagogerna kunde svara i enlighet med vad riktlinjerna i kurs- och läroplanen anger.

8. Slutdiskussion

Här diskuteras resultatet och vilka konsekvenser studiens resultat får för elever, skola, personal och lärarutbildning och hur man skulle kunna forska vidare inom ämnesområdet.

8.1. Diskussion

Att lärarna såg sig som betydelsefulla för elevernas språkliga utveckling var ett förväntat resultat. Detta eftersom dokument och styrdokument från Skolverket hävdar att det krävs bra och strukturerade lärare och lektioner för att eleverna ska ha möjlighet att tillägna sig nya kunskaper (Skolverket 2011a, Skolverket 2011b & Skolverket 2011c). Intressant i den delen av studien var lärarnas svar att de ser fritidspedagogerna som viktiga för elevernas utveckling. Detta blir extra intressant eftersom fritidspedagogerna inte tror att lärarna inte ser dem överhuvudtaget. Fritidspedagogerna har svårt att finna tid att sitta ner tillsammans med lärarna och planera, vilket leder till att de inte känner sig sedda.

Hansen (2000:139) understryker att fritidspedagoger uppfattar att de underordnas läraryrket, och förstår inte alltid lärarnas underliggande intentioner. En svårighet är avsaknaden av gemensam planering med lärarna. Ett alternativ här skulle kunna vara att personalen i samarbete med rektorn fann tid för planering där både lärare och fritidspedagoger kunde vara delaktiga. Det skulle kunna underlätta kommunikationen mellan de båda personalgrupperna och bidra till en ökad samsyn på elevernas lärande och hur skolans lärandemiljö skulle se ut, för lärandemiljön är hela skolans ansvar (Skolverket 2011b: 14).

Personalgrupperna representerar olika former av lärande. Lärarna ansvarar för det formella lärandet där lärande momentet är uttalat och alla elever ska vara medvetna om vad de ska lära sig eller träna på under en lektion. Fritidspedagogerna representerar det informella lärandet som uppstår i vardagliga situationer, som måltider och samlingar. De ansvarar också för andra informella aktiviteter som exempelvis lek, pyssel, spel och drama. Alla dessa situationer är tillfällen där eleverna ges stora möjligheter att lära sig olika saker. Lärande momentet är dock inte lika uttalat och tydligt som det är under lektionstid. Intressant är också att två av fritidspedagogerna anser sig vara mindre viktiga men samtidigt uttrycker missnöje när de svarar att de tror att lärarna inte ser deras roll. Ser de inte sig själva som betydelsefulla, varför förväntar de sig då att lärarna ska uppge det?

Något jag inte hade förväntat mig var att andelen obehöriga lärare i svenska var så hög. Detta var också något som många av lärarna uttryckte ett bekymmer över. De önskade istället att de skulle kunna finnas behöriga lärare för undervisningen i svenska, som barnen faktiskt förtjänar och har rätt till. Fritidspedagogerna är inte medvetna om dessa obehöriga lärare i svenska. Tvärtom anser de att lärarna gör ett bra arbete och deras uppfattning är att barnen utvecklas väl. I avsaknad av relevant lärarutbildning saknar de kompetensen att leva upp till sitt ansvar att utreda hur eleverna konstruerar sina bilder av omvärlden. Claesson hävdar vikten av att läraren har kunskap om de tankestrukturer som redan finns hos eleven för att sedan kunna bygga vidare på dem (Claesson 2007: 27-28). Även Illeris poängterar problemet med att de utbildade i ämnet inte förstår vilket slag av tankestrukturer de ska söka efter hos sina elever för att starta en assimilationsprocess (Illeris 2007:54).

Många av fritidspedagogerna angav hur viktigt det är med samtal och att de alltid försöker prata med varje barn en stund varje dag. Fritidspedagogerna skulle mer planerat stödja skolan och främja elevernas språkutveckling. Det framgår också av Teleman att (1989:13) ”Hela

skolan måste veta att skrivning lika lite som läsning, talande och lyssnande är något som bara sker i svensklärarens regi”. Även om skolan skulle anställa ytterligare lärare i svenska innebär det att de övriga lärarna fortfarande har ett ansvar, vilket flera forskare lyfter fram (Herrlin & Lundberg 2005:4 & Lundberg 2008:93). Samtliga lärare önskar mer fortbildning. De önskar ny inspiration, och en bekräftelse på att de gör rätt eller är på rätt väg. Ohlson (2011:66) anger också att fortbildning förbättrar hela verksamheten och skapar ökad trivsel på arbetsplatsen.

I Lgr11 (Skolverket 2011b) omtalas lärare, rektorer och studievägledare (Skolverket 2011b:17). Fritidspedagogerna ingår under det som hela skolan ska åstadkomma, men de omnämns inte i sin specifika yrkesroll. Skolverket (2007:19-22) anger i sina allmänna råd hur verksamheten i fritidshem bör bedrivas och framhäver vikten av fritidspedagoger och fritidshemmet. Skolan bör ta tillvara på denna kompetens. De allmänna råden uppger att det är kommunens ansvar att personalen har den utbildning som krävs för att kunna genomföra en bra daglig verksamhet i enlighet med gällande styrdokument. Trots att dessa råd gavs ut fyra år innan Lgr11 (Skolverket 2011b), de nya kursplanerna (Skolverket 2011b), och de nya allmänna råden (Skolverket 2011c), synliggörs inte fritidspedagogerna i den nya läroplanen. De kommer inte heller bli legitimerade (Skolverket 111220), trots att deras utbildning är lika lång, och ligger på samma nivå som grundskolelärarna på låg och mellanstadiet. Detta kan uppfattas som motsägelsefullt från Skolverkets och regeringens sida. Då riktlinjer för Studie- och yrkesvägledaren ingår i läroplanen (Skolverket 2011b:17) borde fritidspedagogerna som arbetar med barn och elever varje dag också lyftas fram.

I arbetet med rapporten har jag överraskats av hur få lärare som har kunskaper om innehållet i den nya läroplanen. Det är anmärkningsvärt att endast en av nio intervjuade lärare svarar på frågan som behandlar läroplanen. Frågan som bör ställas även av ansvariga politiker. Hade något kunnat göras för att lärarna skulle känna att de faktiskt hade tid att sätta sig ner, läsa läroplanen och sedan reflektera över vad som står i den. Både enskilt och i diskussion med andra lärare eller andra relevanta yrkeskategorier som fritidspedagoger, elevassistenter, rektorer och skolchefer. Detta skulle ha varit ett bra tillfälle för skolorna att få igång en diskussion som kan leda till en samsyn inom skolans arbetsgrupper.

En överväldigande majoritet saknade kunskaper om den nya läroplanen. Därför handlar det om en brist i skolans ledning och i kommunens ansvar för skolan. Skolverket borde också mer aktivt ha bidragit till denna information. Att flera av fritidspedagogerna kan svara på frågan beror troligtvis på att deras roll inte har förändrats nämnvärt sedan Lpo94 (Skolverket 1994).

Fritidshemmet är en stor del av skolan och det diskuteras att lärare och fritidspedagoger ska ha ett så kallat heldagstänk. Detta verkar dock inte nått fram till de som forskar om skolans värld. Forskningen behandlar vanligtvis skolan, eller fritidshemmet. För att den svenska skolan ska stärkas, så måste hela personalen styrkas och få en tydlig roll som kan presenteras gentemot föräldrar och det övriga samhället.

8.2. Konsekvenser

Flertalet av lärarna på skolan inte är behöriga att undervisa i svenska vilket kan ha negativa konsekvenser för eleverna. Lärarnas okunnighet om innehållet i läroplanen kan också få en negativ inverkan på elevernas utveckling. Lärarna har dock en bra insyn i kursplanen för svenska vilket utgör en förutsättning för att kunna genomföra undervisning. Det är utifrån kursplanen som eleverna slutligen blir bedömda (Skolverket 2011b).

Barn på fritids träffar fritidspedagogerna många timmar varje dag. De barn, som har långa dagar, hinner inte träffa sina föräldrar många timmar på kvällen (Statistiska Centralbyrån 2004) och därmed försvinner mycket tid för läsläsning och extraarbete för de elever som behöver träna mer. Här kan fritidshemmet komma in som ett komplement (Skolverket 2011b). Fritidspedagogerna ska vara utbildade (Skolverket 2007:22) och kunna ta fram aktiviteter som tränar elevernas olika förmågor på ett informellt sätt. Lindö (2002:121) lyfter fram vikten av en gemensam pedagogisk grundsyn, för att eleverna inte ska behöva bli frustrerade över att behöva anpassa sig till olika vuxna. Risken är annars att ett ypperligt stöd för eleverna rinner ut i sanden. Fritidspedagogerna menar att de har blivit säkrare med åren att se lärandemomenten i lekar och andra aktiviteter. Andra studier exempelvis Rohlin (2011:130) betonar att studenter har svårigheter med att uppfatta lärandeformer såsom att en informell lärande situation leda till formellkunskap och vice versa. Att fritidspedagogerna uppger sig vara säkrare idag tyder på att denna kunskap har utvecklats genom erfarenheter med tiden.

Idag uppfattar flera av fritidspedagogerna att deras kompetens inte tillvaratas. Eller som Hansen (2000:139) anger att fritidspedagogerna bara analyserar den ytliga bilden av lärarna. Lärarna kanske ser fritidspedagogerna, men inte på det sätt som fritidspedagogerna skulle vilja bli sedda på. Detta får till följd att mycket kompetens på skolan inte tas i anspråk för att skapa så bra förutsättningar som möjligt för eleverna. Detta trots att Skolverket (2007) rekommenderar skolorna att utnyttja även fritidspedagogernas kompetens.

Att de inte känner sig sedda tyder på en kommunikationsbrist och kan eventuellt också grundas i att flera fritidspedagoger känner att de inte får visa vad de kan. Om detta inte tas upp till diskussion på skolan skulle detta kunna bli en grogrund för konflikter. Personalen behöver diskutera hur de känner och ser på problemet från sina respektive yrkesroller, och sedan diskutera lösningar på problemet under organiserade former. Fortgår problemet finns risken att det blir en ännu sämre relation mellan de olika personalgrupperna, vilket också kommer drabba eleverna. De vuxna ska ses som förebilder och om de inte kan kommunicera är det svårt att visa en enad front mot eleverna.

Den nya läroplanen (Skolverket 2011b:13) styrker lärarnas roll i skolan. Läroplanen visar tydligt att det är viktigt att ha utbildade lärare i skolan som ger eleverna bra, strukturerad och planerad undervisning. De nya bestämmelserna om legitimationen ska innebära en kvalitetssäkring av undervisningen och förhoppningsvis medföra en ökning av läraryrkets status i det svenska samhället.

Fritidspedagogerna omnämns inte som yrkesgrupp i läroplanen, och de utlämnas ur processen för legitimering (Skolverket 111220). Frågan är hur detta påverkar fritidspedagogernas syn på den egna yrkesrollen, och vilka konsekvenser det medför för deras arbete på skolorna?

En konsekvens för lärarutbildningen skulle kunna vara att färre söker en fritidspedagogutbildning. Brist på utbildade fritidspedagoger är redan ett faktum (Statistiska Centralbyrån 2010). Skolan ansvarar visserligen för att de ska ha en adekvat utbildning (Skolverket 2007), men vad är en adekvat utbildning när inte en universitetsutbildning på 210 högskolepoäng räcker för att bli legitimerad?

Lärarutbildningen har ett uppdrag att stärka fritidspedagogernas självsyn. I enlighet med Rohlin (2011: 130-132) bör fritidspedagogerna synliggöra hur de kan påverka barnens utveckling, i enlighet med läro- och kursplan, genom informella lärandesituationer. Utbildningen ska bidra till en ökad medvetenhet hos fritidspedagogerna. De behöver en

utbildning av god kvalitet från start.

8.3. Vidare forskning

Hade möjligheten att forska vidare inom detta ämne funnits skulle intervjustudien omfattat fler skolor. Skolorna skulle också varit utspridda rent geografiskt. Detta för att undersöka om resultaten i denna studie faktiskt är gällande på fler skolor och därmed gett underlag för en högre grad av generaliserbarhet.

9. Referenslista

9.1. Referenser

- Attityder till språk". I: Sandqvist, C. & Teleman, U. (red.), *Språkutveckling under skoltiden*. Lund: Studentlitteratur. Ss. 15-37.
- Björk, M. (2011). *Samtal om problemlösning i matematik - Lärarnas uppfattningar om den egna rollen och elevernas roller när elever samarbetar*. (<http://www.uppsatser.se/upsats/cbf0c48cf9/>) (111109).
- Carlgren, I. & Marton, F. (2007). *Lärare av imorgon*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Claesson, S. (2007). *Spår av teorier i praktiken – Några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur.
- Colnerud, G. & Granström, K. (2002). *Respekt för läraryrket – om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Dalen, M. (2008). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.
- Esaiasson, P, Gilljam, M. Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Hansen, M. (2000). "Fritidspedagogen – en av lärarna i skolan". I: Kärrby, G. (red.), *Skolan möter förskolan och fritidshemmet*. Lund: Studentlitteratur. Ss. 138-162.
- Herrlin, K. & Lundberg, I. (2005). *God läsutveckling – kartläggning och övningar*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Illeris, K. (2007). *Lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, I. (2011). *Fritidshemspedagogik, idé – ideal – realitet*. Stockholm: Liber.
- Leskinen Elian, M. & Sarja, H. (2011). *Ledarstilar - En studie om lärarnas ledarstilar*. (<http://www.uppsatser.se/upsats/1e48c5d392/>)(111109).
- Lindö, R. (2002). *Det gränslösa språkrummet – om barns tal- och skriftspråk i didaktiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, I. (2008). *God skrivutveckling – kartläggning och undervisning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Längsjö, E. & Nilsson, I. (2005). *Att möta och erövra skriftspråket – om läs- och skrivlärande förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.
- Maltén, A. (1995). *Lärarkompetens*. Lund: Studentlitteratur.
- Ohlson, L. (2011). *Pedagogiskt ledarskap*. Stockholm: Liber.
- Rohlin, M. (2011). "Fritidspedagogik och lärande". I: Pihlgren, A. (red.), *Fritidshemmet*. Lund: Studentlitteratur. Ss: 115-141.

Skolverket. (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94.*

Skolverket (2000). *Kursplan för svenska.*

([http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/Grundskoleutbildning/2.4894?_xurl_=http%3A%2F%2Fsvcm.skolverket.se%2Fsb%2Fd%2F2386%2Fa%2F16138%2Ffunc%2Fkursplan%2Fid%2F3890%2FtitleId%2FSV1010%2520-%2520Svenska\)\(111201](http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/Grundskoleutbildning/2.4894?_xurl_=http%3A%2F%2Fsvcm.skolverket.se%2Fsb%2Fd%2F2386%2Fa%2F16138%2Ffunc%2Fkursplan%2Fid%2F3890%2FtitleId%2FSV1010%2520-%2520Svenska)(111201)).

Skolverket. (2007). *Allmänna råd och kommentarer - Kvalitet i fritidshem.*

([http://www.skolverket.se/publikationer?id=1727\)\(111123](http://www.skolverket.se/publikationer?id=1727)(111123)).

Skolverket. (2011a) *Kommentarmaterial till kursplanen i svenska.*

([http://www.skolverket.se/publikationer?id=2567\)\(111121](http://www.skolverket.se/publikationer?id=2567)(111121)).

Skolverket (2011b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, LGR 11.*

Skolverket. (2011c). *Allmänna råd - Planering och genomförande av undervisningen – för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan.*

([http://www.skolverket.se/publikationer?id=2698\)\(111121](http://www.skolverket.se/publikationer?id=2698)(111121)).

Skolverket. *Legitimation för lärare och förskolelärare.*

([http://www.skolverket.se/fortbildning_och_bidrag/lararlegitimation/2.2820\)\(111220](http://www.skolverket.se/fortbildning_och_bidrag/lararlegitimation/2.2820)(111220)).

Statistiska Centralbyrån. (2004). *Barnens tid med föräldrarna.*

([http://www.scb.se/statistik/BE/LE0102/1990I02/LE0102_1990I02_BR_BE51ST0401.pdf\)\(111205](http://www.scb.se/statistik/BE/LE0102/1990I02/LE0102_1990I02_BR_BE51ST0401.pdf)(111205)).

Statistiska Centralbyrån (2010). *Arbetskraftsbarometern 10'.*

([http://www.scb.se/Pages/PressRelease____304269.aspx\)\(111221](http://www.scb.se/Pages/PressRelease____304269.aspx)(111221)).

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.

Ståhlberg, H. (2011). *Kompisar eller bara klasskamrater? - Intervjuer med lärare om deras arbete för att stärka elevernas relationer i skolan.*

([http://www.uppsatser.se/uppsats/1f32d4b656/\)\(111109](http://www.uppsatser.se/uppsats/1f32d4b656/)(111109)).

Teleman, U. (1989). ”Språkutveckling under skoltiden: ett problemfält”. I: Sandqvist, C. & Teleman, U. (red.), *Språkutveckling under skoltiden.* Lund: Studentlitteratur. Ss. 7-13.

Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* ([http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf\)\(111118](http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf)(111118)).

9.2. Intervjuer

9.2.1. Lärare

”Anette” Utförd: 111111.

"Britt" Utförd: 111027.

"Erika" Utförd: 111026.

"Gunilla" Utförd: 111107.

"Jeanette" Utförd: 111026.

"Johanna" Utförd: 111025.

"Kalle" Utförd: 111027.

"Karin" Utförd: 111026.

"Yvonne" Utförd: 111027.

9.2.2. Fritidspedagoger

"Göran" Utförd: 111026.

"Jens" Utförd: 111025.

"Josefin" Utförd: 111026.

"Margareta" Utförd: 111025.

"Mia" Utförd: 111026.

"Petter" Utförd: 111027.

Samtliga intervjuer finns transkriberade i författarens ägo. Transkriberingarna upptar 31 sidor och finns tillgängliga för granskning efter förfrågan.

10. Bilagor

10.1. Intervjufrågor

- Vad har du för examen?

- Vilket år tog du examen?

- Vad arbetar du som idag?

- Vilka åldrar arbetar du främst med?

- Hur ser du på din roll i elevernas språkliga utveckling?
 - Varför?

- Känner du dig säker i denna roll?
 - Varför/varför inte?

- Tycker du att du är en viktig del i elevernas svenskinläring?
 - Varför/varför inte?

- Känner du att du skulle behöva mer fortbildning i svenska?
 - Varför/varför inte?

Om respondenten är lärare:

- Hur ser du på fritidspedagogernas roll i elevernas språkliga utveckling?

- Hur tror du fritidspedagogerna ser på din roll i elevernas språkliga utveckling?
 - Håller du med om denna syn?
 - Varför/varför inte?

Om respondenten är fritidspedagog:

- Hur ser du på lärarnas roll i elevernas språkliga utveckling?

- Hur tror du lärarna ser på din roll i elevernas språkliga utveckling?
 - Håller du med om denna syn?
 - Varför/varför inte?

- Har din syn på din roll i elevernas språkliga utveckling förändrats under de år du har varit yrkesverksam?
 - Hur?

- Vet du om läroplanen säger något om din yrkesgrupps roll i elevernas språkliga utveckling?
 - Vad?

- Finns det något specifikt mål i ämnet svenska som du känner är extra viktigt och som du tar extra ansvar för?
 - Vilket?